

Земля мого краю лагідна і терпляча, велична і щедра на добро та зло. Чого більше ти породила за своє буття?.. Історія — реальний свідок і суддя. Правдива історична біографія, писана твоїми ж дітьми — людьми, які були не завжди уважними і обачливими. А тому й історію дивного і ласкавого краю Погориння складала не завжди сумлінно. Нерідко й замовчували важливі події, добрі та злі вчинки. Ось чому сучасному населенню аж надто важко збагнути суть діянь, що покрилися сивиною віків, нашаруванням важких пластів буденщини та зотлілих решток речових доказів. Залишилися, крім кращих письмових згадок, скупі скарби з каменю і металу, добуті за допомогою археологічних розкопок.

Знай свій край

Городища Погориння

Погориння. Так у сиву давнину називали територію, що тягнеться на сотні кілометрів вздовж русла в'юнкої і стрімкої красуні Горині. Це сторона дулібів, волинян, поліщуків — кмітливого, утаємниченого люду, який з давніх часів вмів зводити городища, фортеці, кувати зброю, зупиняти ворога, хоч і найприхильніший до вирощування хліба і дітей. Останнім, мабуть, і привертав найбільшу увагу своїх недругів — завойовників, які споконвік налітали сюди сараною, спопеляючи працю та проливаючи невинну кров, забірали молодь в рабство. Ось чому поставала гостра необхідність до зведення захисних укріплень.

Перші згадки про городища сучасники можуть почерпнути з невмирущого скарбу історії — літописів. В них терміном «город» позначалося будь-яке укріплене поселення. Сучасні дослідження свідчать, що поряд з містами в часи Київської Русі існували й інші типи укріплених посе-

лень: городища-сховища і центри общин, феодалні замки і військово-феодалні поселення тощо.

Перші спроби дослідити городища в середній течії Горині припадають на другу половину XIX ст. В 1868 р. Г.Осовський провів невеликі розкопки на місці давнього городища біля с. Глибочок. А загалом дослідниками зібрано інформацію про 42 городища IX-XII ст. в середній течії Горині. Серед них у нашому і сусідніх районах Вільгір, Глибочок, Горбаків, Горбів, Гоца, Дорогобуж, Матівка, Підліски, Томахів, Будараж, Мізоч, Дермань, Корець, Сапожин, Стовпін, Верхів, Остріг, Розваж, Біла Криниця, Пересопниця, Рівне (Басів Кут), Хотин, Шубків та інші.

Місто у княжу добу мало сильно укріплений вигляд. Посередині його, на пагорбі, розташовувався замок — дитинець, оточений валами і мурами. Навколо міста йшов околний город. У часи небезпеки населення залишало

«околний» город і шукало захисту у дитинці. Укріплення города складалося з ровів, валів, частоколів, укріплених воріт і веж. У містах зі складною системою оборони було по кілька земляних валів. Вали укріплювалися дерев'яними брусами. На хребті валу йшов частокіл — огорожа з густо набитих паль. Там ставилися вежі, зовні — копалися рови, куди запускалася вода. Через рів перекидалися мости. До міста вели в'їзні ворота і брами, яких було

сокого корінного берега Горині при впадінні в неї великого струмка. Завдяки особливостям рельєфу місцевості фортеця природно була добре захищена з трьох боків.

Культурний шар з матеріалами переважно XI-XIII ст. виявлено в ході обстежень за межами городища, на схід і південь від нього, досліджено його широку багатогранність. І не дивно, що тут виявлено велику кількість речей. Адже в XII-XIII ст. Дорогобуж був значним економічним та культурним центром Південної Русі. У XII ст. в місті було збудовано з цегли-плінки Успенську церкву. Поселення XII-XIII ст. площею близько 4 га існувало на місі височини, поряд з Успенською церквою.

Дослідників завжди привертав цей край своїми багаточисельними таємницями історії. Тому довготривалими пошуками вони прагнули привідкрити завісу історії. Так, зокрема, кандидат історичних наук Б.Прищепа багато років свого життя присвятив дослідженню цієї території. Саме ним було відкрите у 1989 році велике селище за 1,5 км на північ від села Подоліани. Навпроти цього селища (біля села Горбів), на місі високого правого берега Горині, знаходиться городище. Культурного шару на ньому не виявлено. На цій території ширини заплави Горині значно менша, ніж на інших ділянках поблизу Дорогобуха. Імовірно, що саме тут знаходилася переправа через Горинь і міст, згаданий у літописах.

Олеся КРАВЧУК,
студентка Рівненського державного гуманітарного університету,
член Всеукраїнської спілки краєзнавців,
жителька Гоці.

кілька. Вони носили назву шляхів передмість. До укріпленого міста прилягало підгороддя або передмістя. Біля моста осідали ремісники, за якими тягнулися хліборобські поселення. Це видно на прикладі літописного Дорогобуха — одного з найвідоміших городищ теперішнього Гоцанського району.

У північній частині села Дорогобуж, там, де високий берег Горині стрімко збігає до широкої заплави ріки, помітні залишки давніх оборонних споруд — потужні земляні вали і широкі рови. Це — укріплення давньоруського міста, що вперше згадується в літописах під 1084 роком. Саме тоді великий київський князь Всеволод Ярославич дає місто Дорогобуж Давиду Ігоровичу, внуку Ярослава Мудрого. Проте місто виникло значно раніше. Згадка про нього є і в «Правді Ярославичів».

Для будівництва давнього укріплення було обрано зручну ділянку лівого ви-